

Līdz 2030.gadam pasaulē būs

▼ **1.2 miljardi**

cilvēku mazāk, kas dzīvos ārkārtīgā nabadzībā un badā

😊 **100 miljonu**

vairāk bērnu, kas citādāk būtu miruši pirms sasnieguši piecu gadu vecumu

♀ **4.4 miljonu**

vairāk sieviešu, kas citādāk būtu mirušas, esot stāvoklī vai dzemdējot

🗑️ **1.3 miljards**

tonnu pārtikas gadā, kas izglābta no izniekošanas

📄 **470 miljonu**

vairāk strādnieku ar labu darbu un dzīves apstākļiem

💻 **200 miljonu**

vairāk nodarbinātu jauniešu ar prasmēm, kas nepieciešamas, lai strādātu

⚡ **1.2 miljardu**

vairāk cilvēku ar pieeju elektrībai

☀️ **190-240 miljonu**

hektāru vairāk noklāti ar mežiem

✓ **\$30 triljoni**

ko tērēs valdības visā pasaulē, lai vecinātu caurspīdīgumu un cilvēku iesaisti lēmumu pieņemšanas procesā un atbildības prasīšanu

⚠️ **220 miljonu**

mazāk cilvēku, kas cieš no dabas katastrofām

Visi dati ir aprēķināti, ņemot 2015.gadu kā atskaites punktu un ir aptuveni.

Avots: <http://www.post2015hlp.org/wp-content/uploads/2013/05/UN-Report.pdf>

OAP Latvijā 2005-2014

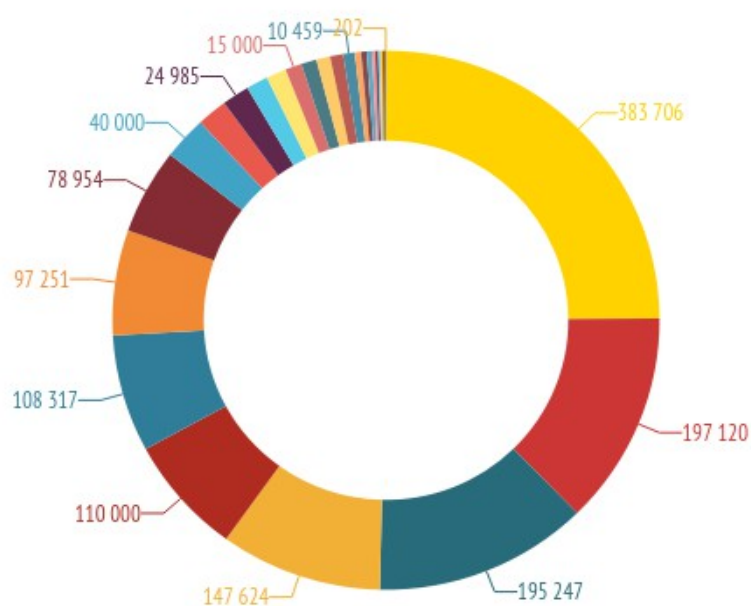
	OAP no IKP	Kopā (miljoni EUR)	Divpusējā OAP, EUR
2005	0,07%	8,1	1 368 199
2006	0,06%	9,5	509 293
2007	0,06%	11,7	986 621
2008	0,07%	14,9	1 835 647
2009	0,08%	14,9	1 041 610
2010	0,06%	11,8	1 218 908
2011	0,07%	13,8	914 444
2012	0,08%	16,4	886 680
2013	0,08%	17,9	1 082 560
2014	0,08%	18,4	1 551 710

Avots: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/attistibas-sadarbiba/latvijas-attistibas-sadarbibas-politika/finansejums>

Create infographics

Infogr.am

Divpusējais attīstības sadarbības budžets 2014.gadā

Avots: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/attistibas-sadarbiba/latvijas-attistibas-sadarbibas-politika/finansejums>

Create infographics

Infogr.am

VIEDOKĻA RAKSTS

OFICIĀLĀ ATTĪSTĪBAS PALĪDZĪBA

Attīstības sadarbības¹ tematika Latvijā netiek bieži apspriesta. Šobrīd tik aktuālais jautājums par bēgļiem tikai retajam liek aizdomāties, ka nevienlīdzīgie dzīves apstākļi, milzīgā nabadzība, nestabilitāte valstīs, no kurām nāk bēgļi, nav tikai šo valstu problēma un vaina. Arī Rietumu pasaule, ieskaitot mūs, var uzņemties līdzbildību par daudzām problēmām, kas ir piemēklējušas šīs valstis. Nevajag ceļot, lai saprastu, ka mēs neesam vieni un ka visām mūsu rīcībām un bezdarbībām ir tālejošākas sekas. Attīstības sadarbība kā tēma man ir tuva un tai esmu sekojusi kopš pusaudža gadiem, tieši tāpēc šis laiks man liekas īpaši aizraujošs, jo tieši šobrīd tiek domāts tas, kā globālais attīstības ietvars virzīsies tālāk. Īpašs prieks man ir par pilsoniskās sabiedrības lomu jauno paradīgu izstrādē.

Šī gada 25. septembrī valstu līderi tiksies Ņujorkā, lai lemtu par nākamajiem globālajiem mērķiem, kas sasniedzami līdz 2030. gadam. Post-2015² ietvars ir tā teikt jaunā pasaules dienas kārtība, kas aizstās līdz šim pastāvējušos Tūkstošgades Attīstības mērķus³ (turpmāk -TAM). Jaunā dienas kārtība noteiks to, kādas problēmas jārisina visiem kopā globālā līmenī un

katrai valstij atsevišķi savā teritorijā. Liela nozīme joprojām būs attīstītajām valstīm, jo tās ir galvenās attīstības palīdzības sniedzējas.

Eiropas Savienībai (ES), ieskaitot Latviju, ir jābūt savam viedoklim, vai mēs vēlamies finansiāli atbalstīt attīstības valstis arī turpmāk. Eiropas Komisijas dati no 2014.gada rāda, ka Latvijā vairāk nekā trīs ceturtdaļas respondentu uzskata, ka ir svarīgi palīdzēt cilvēkiem attīstības valstīs (77%), kas ir trešais zemākais rādītājs ES. Igaunijā un Bulgārijā ir nedaudz zemāks atbalsts nekā pie mums. Latvijas iedzīvotāju vairākums neuzskata, ka valdības prioritātei būtu jābūt nabadzības apkarošanai (27% to atbalsta).⁴ 2010.gadā veiktais SKDS pētījums pēc Latvijas Platformas attīstības sadarbībai (LAPAS) pasūtījuma parādīja, ka sabiedrības izpratne saistībā ar attīstības sadarbības jautājumiem ir ļoti zema. Tikai tiem respondentiem, kas ikdienā nodarbojas ar šiem jautājumiem, ir priekšstats par to, kas ir šis jēdziens un kā tas tiek „īstenots dzīvē...”. Tajā pašā laikā redzams, ka bieži vien aktivitātes, kas arī būtu definējamas kā attīstības sadarbība, par tādām netiek uzskatītas, jo to

1 Attīstības sadarbība ir palīdzības sniegšana trūcīgām un mazāk attīstītām valstīm, veicinot šo valstu un to sabiedrību ilgtermiņa sociālo un ekonomisko attīstību, samazinot nabadzību un nodrošinot mieru un drošību pasaulē. www.am.gov.lv (skatīts 21.07.2015)

2 Vairāk par post-2015: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015> (skatīts: 21.07.2015)

3 Vairāk par TAM: <http://www.un.org/millenniumgoals/> (skatīts 21.07.2015)

4 Eiropas Komisijas Pilsuņu viedokļi pirms Eiropas gada attīstībai (Dati vāki: 13-22.09.2014): http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_421_fact_lv_lv.pdf

īstenotājiem trūkst izpratnes par šī jēdziena būtību.⁵

Attīstības sadarbības pamatmērķis ir uzlabot visu cilvēku dzīvi, izbeidzot nabadzību un radot vienlīdzīgākus dzīves apstākļus ikvienam. Ir pagājuši gandrīz 15 gadi kopš starptautiskā līmenī tika pieņemti TAM, tomēr pasaules kopējo

ekonomisko attīstību, stabilitāti un demokrātiskās vērtības joprojām apdraud gan nabadzība, gan nevienlīdzība. Tas, kam es vēlos pievērst uzmanību šajā rakstā, ir Oficiālā attīstības palīdzība⁶ (turpmāk – OAP), jo tieši tā ir palīdzība, kas fokusēta uz diviem primārajiem attīstības sadarbības mērķiem: nabadzības izskaušana un vienlīdzības veicināšana.

Oficiālā attīstības palīdzība (Official Development Aid)

OAP vēsture sakās 1950.gadu beigās, kad Ženēvā bāzētā Pasaules Baznīcu padome (World Council of Churches)⁷ uzsāka lobēt noteiktas cilvēku grupas/ organizācijas, lai palielinātos finansējums attīstības valstīm. 1970.gadā pēc daudzām diskusijām dažādos līmeņos ES un citas bagātās valstis ANO Ģenerālā Asamblejā piekrita tam, ka ekonomiski attīstītām valstīm būtu jānodrošina 0,7% no sava IKP kā OAP. Sākotnēji šīm valstīm mērķis bija jāsasniedz jau līdz 1970.gadu vidum, bet tā vietā, lai to patiešām izdarītu, valstis turpināja šo apņemšanos iekļaut dažāda starptautiska līmeņa saistībās kā arvien jaunu mērķi. Daudzu desmitu garumā tikai Skandināvijas valstis un Nīderlande pildīja apņemto solījumu.⁸ Pēdējā pasaules līmeņa apņemšanās par 0,7% apmēra sasniegšanu notika 2005.gadā, ar mērķi sasniegt TAM. Latvijai iestājoties ES 2004. gadā arī bija jāmaina loma, kļūstot no attīstības valsts par attīstītu valsti ar visu no tā izrietošajām sekām, t.sk. OAP sniegšanu attīstības valstīm.

OAP standartus ir noteikušas valstis, kas pieder Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai (turpmāk – ESAO; angliki - Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) un tās lielumu un atbilstību uzrauga ESAO Attīstības palīdzības komiteja (angliki – Development Assistance Committee - OECD DAC⁹). Lai gan ir noteikti standarti par to, ko var uzskaitīt kā OAP, tomēr ESAO valstis bieži vien šos noteikumus „pievelk aiz astes”. Šobrīd ir noteikts, ka OAP ir jāizlieto publiskiem mērķiem, kas vecina ekonomisko attīstību un labklājību DAC saraksta noteiktajās valstīs. Un sniegtajai naudai/ aizdevumiem ir jābūt uz daudz izdevīgākiem noteikumiem, nekā tirgū pieejamajiem kredītiem. Pilns saraksts ar OAP standartiem ir pieejams šeit. Gadiem ejot DAC ir pieņēmis par labu esam dažus tēriņus, lai gan tie neatbilst OAP sākotnējiem nosacījumiem: OAP administrēšanas izmaksa, izpratnes palielināšanas kampaņas ESAO valstīs, kā arī atbalsts bēgļiem, kas atrodas ESAO valstīs.¹⁰ Daudzas pilsoniskās sabiedrības organizācijas gan uzskata, ka OAP būtu jāiekļauj tikai tēriņi, kas tiek tērēti

5 SKDS pētījums: http://lapas.lv/wp-content/uploads/2010/09/SKDS_petijums_atskaite.lv_.pdf

6 Oficiālā attīstības palīdzība (official development assistance - ODA) - valsts, pašvaldību un to izpildinstitūciju sniegtā palīdzība attīstības valstīm, lai veicinātu šo valstu ekonomisko attīstību un labklājību.

7 Vairāk par Pasaules Baznīcu padomi: <http://www.oikoumene.org/en> (skatīts 21.07.2015)

8 Niels Keijzer. Counting aid, 25.08.2014 <http://www.dandc.eu/en/article/why-oda-reform-needed-and-why-it-so-difficult>

9 Vairāk par OECD DAC: <http://www.oecd.org/dac/> [skatīts 21.07.2015]

10 Niels Keijzer. Counting aid, 25.08.2014 <http://www.dandc.eu/en/article/why-oda-reform-needed-and-why-it-so-difficult>

attīstības sadarbības pamatmērķiem, ņemot par pamatu attīstības valstu izvirzītās vajadzības.

Lielākās problēmas, kad tiek domāts par to, ko var un nevar skaitīt pie OAP, ir nedomāšana par efektivitāti un nepieciešamību, kā arī nevēlēšanās ieklausīties attīstības valstu nepieciešamībās un vēlmēs, bet īstenot visu pēc attīstīto valstu ieskata.¹¹ Diemžēl arī nesen notikusī konference par finansējumu Adisabebā, Etiopijā, parādīja, cik maz tiek respektētas attīstības valstu vēlmes. Tas ir novedis pie politikas, ka attīstītās valstis iegulda naudas līdzekļus tajās valstīs un tajos sektoros, kas eventuāli var kaut kādā veidā uzlabot pašu palīdzības sniedzējvalstu ekonomiku, vai arī rada labvēlīgu vidi vienas valsts uzņēmumu turpmākai attīstībai.

Attīstības finansējumam ir ļoti būtiska loma tieši nabadzības un nevienlīdzības mazināšanā, ko cita veida finanšu instrumenti nespēj atrisināt, jo lielākā daļa ir motivēti gūt peļņu no saviem ieguldījumiem. Attīstības palīdzība ir pierādījusi, ka, ja tā tiek sniegta efektīvi un domājot ilgtspējīgi, tai ir milzīga ietekme uz cilvēkiem un attīstību. Tieši attīstības palīdzība ir devusi daudziem miljoniem cilvēku iespēju dzert tīru ūdeni un iespēju piekļūt veselības aprūpei. Pastāvīga izaugsme un efektīva attīstības sadarbība pēdējā dekādē ir palīdzējusi samazināt to skaitu, kas dzīvo dziļā nabadzībā, uz pusi. Tajā pašā laikā no 1,2 līdz 2,2 miljardiem cilvēku joprojām dzīvo nabadzībā un ap 900 miljoniem cilvēku dzīvo tikai nedaudz virs nabadzības sliekšņa (izmantojot 2 ASV dolāri dienā rādītāju).¹²

Tāpat arī attīstības palīdzībai ir liela loma demokrātisko vērtību attīstībā, liekot uzsvāru uz atklātību, caurskatāmību un nacionālo valdību atbildības stiprināšanu. Piemēram, Tanzānijā atbalsts valsts budžetam pavēra iespēju dialogam starp attīstības partneriem, valdību un pilsonisko sabiedrību. Dažus gadus vēlāk tas rezultējās pilsoņu izstrādātās vadlīnijās par budžetu, kas ir ļāvis raisīt diskusiju un interesi par publiskajiem izdevumiem būtiskiem pakalpojumiem, budžeta reģionālo sadalījumu un valdības ieņēmumu un izdevumu avotiem kā tādiem.¹³

ES dalībvalstis kopā sniedz vairāk nekā 50% no visas pasaulē sniegtās attīstības palīdzības, 2013. gadā šim mērķim atvēlot aptuveni 55,2 miljardus EUR. Tajā pašā laikā leģendāro 0,7% no IKP apņēmos līdz šim ir izpildījušas tikai četras valstis: Zviedrija, Luksemburga, Dānija un Lielbritānija. Latvijai un vēl divpadsmit ES valstīm, kas savienībai pievienojās pēc 2004. gada, attīstības sadarbībai līdz 2015. gadam bija jāatvēl 0,33% no IKP. Diemžēl lielāka daļa valstu nav izpildījušas šo apņēmos. Tāpat arī lielākā daļa valstu attīstības sadarbības līdzekļus nav tērējušas vismazāk attīstītajām valstīm (Least Developed Countries – LDCs). Šogad ir būtiski vienoties, ka attīstītās valstīs turēs savu solījumu un arī jaunajā ietvarā mērķis paliks tas pats – 0,7% no IKP attiecināt uz attīstības sadarbību un līdz 2020. gadam panākt to, ka vismaz 0,15-0,2% no šīs naudas tiek novirzītas LDCs valstīm.¹⁴

11 Fejerkov, Adam Moe / Niels Keijzer. Aid reform: the OECD is saving face but losing legitimacy: <https://www.die-gdi.de/en/others-publications/article/aid-reform-the-oecd-is-saving-face-but-losing-legitimacy/> (skatīts: 21.07.2015)

12 AidWatch 2014: AID Beyond 2014: <http://www.concordeurope.org/publications/item/374-aidwatch-2014>

13 AidWatch 2014: AID Beyond 2014: <http://www.concordeurope.org/publications/item/374-aidwatch-2014>

14 CONCORD Policy Paper: What's in the commitment? Unlocking 0,7%, May 2015. <http://www.concordeurope.org/publications/item/431-what-s-in-the-commitment-unlocking-0-7> (skatīts: 30.07.2015)

OAP definīcijas maiņa

Skaidrs ir tas, ka no OAP apjoma saistībām valstis nedrīkst atkāpties, bet tajā pašā laikā visām valstīm ir jābūt skaidriem termiņiem, kad uzņemtie mērķi tiks izpildīti. Kā arī ir jāpiedāvā efektīvāki risinājumi, kā naudu izmantot, lai no tās būtu maksimāls ieguvums – mainot pasaules nodokļu, monetārās, tirdzniecības un citas politikas, lai ļautu valstīm attīstīties, mazinātu nabadzību, veicinātu vienlīdzību un nodrošinātu planētas un cilvēku ilgtspēju. Tāpat arī ir jāapzinās nefinanšu līdzekļu vērtība.

Pamatā OPA definīcija gadu laikā nav būtiski mainījies un eksperti to skaidro ar ESAO valdību nevēlēšanos tikt apvainotiem par „radošo grāmatvedību”. Tāpat arī pārmaiņas var būt par labu vienai ESAO valstij, bet par sliktu citai, bet gala lēmums ir jāpieņem vienbalsīgi. Tieši tāpēc reformas aizņem ilgu laiku, un Latvija tām pagaido tikai seko līdzī no malas. Tā kā mēs tuvākajā laikā pievienosimies ESAO, arī mums būs jāpilda OAP prasības. Joprojām starp valstīm ir diskusijas par to, vai kaut kāda veida militāro finansējumu var pieskaitīt pie OAP, kā arī kurus no klimata finansēšanas instrumentiem varetu pieskaitīt pie OAP. Vēl viens strīdus objekts ir par to, cik „mīkstum / atvieglotam” ir jābūt aizdevumam, lai to uzskatītu par OAP. Dažu valstu valdības uzskata, ka aizdevums ir attīstības valstīm samazināts (concessional), ja procenti ir zemāki nekā tirgu pastāvošie, citi šādam viedoklim nepiekrīt. Ja šajā ziņā OAP definīcija tiks sašaurināta, tad OAP apjoms samazināsies, piemēram, Francijai, Vācijai, kā arī Eiropas Komisijai, kas ir ļoti daudz

sniegušas samazināta aizdevuma ietvaros.¹⁵

Oficiālajai attīstības sadarbībai būtu jābūt orientētai tikai uz divu mērķu sasniegšanu: izbeigt nabadzību un samazināt nevienlīdzību starp cilvēkiem un valstīm, tieši tādēļ jaunajā definīcijā būtu jāiekļauj šādi aspekti:

- jāliek uzsvars uz ilgtspējīgu attīstību, kas priekšplānā izvirza cilvēkus;
- tai būtu jābalstās jau uz pastāvošajiem vai vēl ieviešajiem attīstības efektivitātes principiem, līdz ar to tikai tā attīstības palīdzība, kas ir saskaņā ar šiem principiem, var tikt uzskatīta par OAP;
- atskaitīšanās sistēma, kas ir balstīta patiesos līdzekļu pārskaitījumos attīstības valstīm, un citi pārskaitījumi, kas var apliecināt to pamatmērķi mazināt nabadzību,
- atrunu, ka tikai aizdevumi ar samazinātu likmi iekļaujas OAP, lai attīstības valstis nepārmaksātu par tiem;
- kritiskāku pieeju privātā sektora finansējuma piešķiršanai un iekļaušanai kā daļu no OAP.¹⁶

Jāatceras arī tas, ka OAP nav iekļauti strauji augošie tirgi Ķīna un Indija, kuras arī īsteno attīstības sadarbības politiku. Tāpat arī OAP netiek skaitīts finansējums no nevalstiskajām organizācijām, ieskaitot mūsdienās tik lielos un ietekmīgos

¹⁵ Niels Keijzer. Counting aid, 25.08.2014 <http://www.dandc.eu/en/article/why-oda-reform-needed-and-why-it-so-difficult>

¹⁶ CONCORD Policy Paper: What's in the commitment? Unlocking 0,7%, May 2015. <http://www.concordeurope.org/publications/item/431-what-s-in-the-commitment-unlocking-0-7> (skatīts: 30.07.2015); Keijzer Niels, Stephan Klingebiel: Financing global development: What role for official development assistance.

labdarības fondus. Arī šie finanšu avoti ir pietiekoši nozīmīgi un, iespējams, tieši OAP būtu jābūt tam, kuru ietvaros tie tiek uzraudzīti un uzskaitīti. Šobrīd nav neviena galīgā lēmuma par OPA definīcijas maiņu un visticamāk tas tiks pieņemts pēc tam, kad pasaules līderi vienosies par post-2015 ietvaru. Būtiskākais, lai arī palīdzības saņēmējvalstis piedalītos definīcijas maiņas procesā. Tas palielinātu gan uzticību ESAO, gan palielinātu spiedienu tādām valstīm kā Indija, Ķīna un citām strauji augošajām ekonomikām, lai tās kļūtu par sistēmas daļu.

ESAO uz doto brīdi ir nācis klajā, ka paralēli OAP varētu izveidot jaunu statistikas sistēmu - Kopējo oficiālo palīdzību ilgtspējīgai attīstībai (Total Official support for Sustainable Development: TOSSD). Tās mērķis būtu

atspoguļot dažādos resursus, kas tiek novirzīti ilgtspējīgai attīstībai. Tas neaizstās OAP, bet papildinās to. TOSSD tiktu iekļauti gan visa veida finansēšanas instrumenti, aktivitātes, kas veicina ilgtspējīgu attīstību, publiskās iniciatīvas, ko mobilizē privatās investīcijas, privātas iniciatīvas, kas ar dažāda veida sadarbības mehānismiem dod pienesumu attīstības palīdzībai. Tomēr tas, vai šāda sistēma tiks izveidota, tiks izlemts pēc tam, kad būs notikusi galējā vienošanās par post-2015 ietvaru.¹⁷ Šāda veida statistiskā sistēma būtu labs veids kā atspoguļot visas finanšu plūsmas uz attīstības valstīm, kuru mērķis vienā vai citā veidā ir veicināt attīstības sadarbību, bet tās ne vienmēr izpildīs OAP pamatuzdevumus.

Ne tikai finanšu apmērs, bet arī tā efektīvs izlietojums ir svarīgs

ES ir nepārprotami jāturpina būt par vadošo attīstības palīdzības sniedzēju pasaulē, jo arī Lisabonas līgumā 208.pantā ir noteikts mērķis samazināt un ilgtermiņā pilnībā izbeigt nabadzību. 18 Eiropas attīstības palīdzība ne vienmēr ir pietiekami efektīva, tieši tāpēc, iespējams, ir tik daudz diskusiju par to, vai nav jāsamazina tās apjoms. Eiropas valstīm ir jāturpina strādāt pie tā, lai attīstības palīdzība būtu efektīva, kā arī tās daudzums atbilstu starptautiskajām saistībām.

Valstīm ir jāgatavo skaidri laika grafiki, kuros tiek noteikts, kā tiks ieviesti

efektivitātes uzraudzīšanas principi, kas tika noteikti starptautiskās sarunās Parīzē, Akrā, Busanā un Meksikā. Šie principi iekļauj valstu apņemšanos nodrošināt attīstības palīdzības brīvu plūsmu un izlietojumu; nedot priekšroku naudas devēju valstu kompānijām un uzņēmējiem (untying aid¹⁹); neradīt paralēlas budžeta sistēmas un piešķirto naudu laist caur attīstības valstu budžetiem; kā arī nodrošināt iekļaujošu, plašu lokālo un nacionālo tiesību ievērošanu un ņemšanu vērā.²⁰

Viens no efektivitātes piemēriem ir tas, kā attīstības palīdzība arī var būt stimulators

17 Suzanne Steensen, OECD. The Future of Development Finance: Modernising Measures and Instruments: <http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/The%20Future%20of%20Development%20Finance.pdf>

18 Lisbon Treaty 2009, Article 208.

19 Saistītā palīdzība (tied assistance) – divpusējās palīdzības veids, kas paredz saņēmējvalstij, izmantojot donorvalsts resursus, patērēt/iegādāties donorvalsts pakalpojumus/produktus <http://www.oecd.org/development/untyingaidtherighttochoose.htm>

20 CONCORD Policy Paper: What's in the commitment? Unlocking 0,7%, May 2015. <http://www.concordeurope.org/publications/item/431-what-s-in-the-commitment-unlocking-0-7> (skatīts: 30.07.2015)

iekšzemes ieņēmumu pieaugumam, kas ir lielākais ieņēmumu avots attīstības valstīs. Piemēram, Mozambikā donoru atbalsts nodokļu iekasēšanā palielināja valsts nodokļu ieņēmumus no 14,1% IKP (2005) uz 18,8% IKP (2011). Eksperti uzskata, ka daudz vairāk var tik sasniegts tieši šajā jomā gan apkarojot ēnu ekonomiku, gan atceļot dažādos nodokļu atvieglojumus ārzemju investoriem. Iekšzemes kopprodukta pieaugumam būtu jāiet roku rokā ar iekšzemes investīcijām, kurām būtu jābūt balstītām attīstības prioritātēs: ieguldīt veselībā un izglītībā.²¹

Lai nodrošinātu efektīvu attīstības sadarbību ES līmenī, visam valstīm un ES institūcijām ir jāsekot līdzi politikas saskaņotības attīstībai (policy coherence for development) principam, kad vienas jomas mērķi, piemēram, lauksaimniecība, zivsaimniecība, nav pretrunā, bet papildina rīcību attīstības mērķu sasniegšanai attīstības valstīs.

Latvijas oficiālā attīstība palīdzība

Attīstības sadarbības politika ir daļa no Latvijas ārlietu un drošības politikas.²³ Joprojām spēkā ir attīstības sadarbības mērķi, kas ir noteikti Latvijas Attīstības sadarbības Politikas pamatnostādņēs (2011-2015). Latvijas OAP apjoms veidojas no finansējuma, kas tiek novirzīts caur daudzpusējiem instrumentiem:

- Latvijas iemaksas ES budžetā;
- iemaksas 10. Eiropas Attīstības fondā;

Neatņemama sastāvdaļa efektivitātes palielināšanai ir atskaitītānās par to, kur tieši, kādā veidā un ar kādiem ieguvumiem ir iztērēts OAP. Vienošanās par Starptautiskās palīdzības caurspīdīguma iniciatīvu (International Aid Transparency Initiative (IATI) Standard) notika jau 2011. gadā, tomēr liela daļa valstu, ieskaitot Latviju, joprojām to nav ieviesušas. Ļoti ierobežotās iespējas piekļūt ticamai informācijai par attīstības palīdzības apmēriem ir problēma gan donoriem, gan saņēmējvalstīm, gan visiem iedzīvotājiem. Latvijas gadījumā tas gan būtu bijis samērā vienkārši apstākļos, kad Latvija bilaterālās attīstības sadarbības ietvaros īsteno salīdzinoši maz projektu. Attīstības finansēšana ar katru gadu kļūst arvien daudzveidīgāka un sarežģītāka, tādēļ ir grūti izveidot kopējo bildi par visiem resursiem, kas iet uz konkrēto valsti, reģionu un sektoru, kā arī saprast to, kāda ir bijusi to ietekme uz attīstību kopumā. Šī ir vēl viena apņemšanās, ko attīstītājam valstīm ir jāpilda un tā ieviešanai ir jābūt skaidriem termiņiem katrā valstī.²²

- iemaksas tajās ANO aģentūrās u.c. starptautiskajās institūcijās, kurās veiktie maksājumi var tikt uzskaitīti kā OAP;

- iemaksas starptautiskajās iniciatīvās un trasta fondos,

un divpusējiem kanāliem:

- Ārlietu ministrijas budžeta līnijai „Attīstības sadarbības projekti un starptautiskā palīdzība” paredzētie līdzekļi;

21 AidWatch 2014: AID Beyond 2014: <http://www.concordeurope.org/publications/item/374-aidwatch-2014>

22 Publish What You Fund. 2015 EU AID Transparency review: <http://www.publishwhatyoufund.org/files/2015/06/2015-Aid-Transparency-Review.pdf>

23 Latvijas attīstības sadarbības politika: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/attistibas-sadarbiba/latvijas-attistibas-sadarbibas-politika> (21.07.2015)

- citu valsts iestāžu divpusējai attīstības sadarbībai veltītais finansējums;
- ad hoc veidā sniegtā palīdzība un humānā palīdzība;
- privātās iniciatīvas un tirdzniecības veicināšana ar jaunattīstības valstīm;
- netradicionālas sadarbības formas attīstības palīdzības sniegšanai.²⁴

Latvijā gadu no gada situācija OAP pārdaļē būtiski nemainās, izņemot laiku, kad Latvijā bija krīze un divpusējai attīstības sadarbībai no Ārlietu ministrijas bija ļoti mazs finanšu apjoms. Uzstādītais mērķis 0,33% no IKP tā arī nav ticis sasniegts ne reizi. 2014. gadā Latvija attīstības sadarbībai veltīja 0,08% no nacionālā kopienākuma (NKI) jeb aptuveni ~18,4 miljonus EUR. 90% no Latvijas sniegtās attīstības palīdzības veido daudzpusējā palīdzība, bet pārējos 10% veido divpusējā palīdzība.²⁵

Ārlietu ministrija 2014. gadā kopā bija atbildīga par 383 705 EUR finansējuma izlietojumu. Pārējā summa (apmēram 1 168 003 EUR) bija attīstības finansējums, ko izlietoja citas valsts institūcijas, bet kā reālo atbilstību attīstības sadarbības pamatnostādņem neviens neuzrauga. Kopējais divpusējā finansējuma apmērs nekad nav iepriekš zināms, to aprēķina tikai nākamajā kalendārajā gadā, kad valsts institūcijas iesniedz Ārlietu ministrijai skaitļus, kas attiecas uz attīstības sadarbību.²⁶ Nevalstiskais sektors Latvijā jau vairākus gadus norāda uz problemātiku, kā Latvijā tiek administrēts divpusējais attīstības

sadarbības budžets. Tas ir ļoti necaurspīdīgs un neparedzams, līdz ar to Latvijai pēc iespējas ātrāk būtu jāpievienojas IATI. Problemātiski arī ir tas, ka lielākā daļa no īstenotajiem valsts iestāžu projektiem ir traktējami kā tehniskā palīdzība.²⁷ Ar tehnisko palīdzību tiek saprasti projekti, kur galvenokārt Latvijas eksperti brauc uz attīstības valstīm un apmāca dažādu sektoru pārstāvjus par to kā attīstīt, ieviest vai uzlabot dažādas sistēmas, piemēram, tieslietu, pretkorupcijas u.c. Šāda veida projektos attīstības palīdzības nauda paliek Latvijas ekspertu kontos, bet attīstības valstīs mēs atstājam zināšanas. Šeit rodas jautājums, vai to tiešām var uzskatīt par attīstības palīdzību, jo netiek strādāts pie pamatmērķiem.

Latvijas attīstības palīdzība arī savā raksturā nav pilnīgi "tīra", jo tajā tiek iekļautas gan bēgļu izmaksas, gan stipendijas attīstības valstu studentiem šeit Latvijā, lai gan šīs summas nav lielas un arī OECD līmenī tās tiek pieskaitītas pie OAP, tomēr to pamatuzdevums nav galveno attīstības mērķu sasniegšana, vismaz ne tiešā veidā, turklāt līdzekļi paliek Latvijā, apmaksājot uzturēšanas izdevumus un mācību maksu.

Latvijai no 2015. gada visticamāk atļaus paturēt līdz šim nesasniegto mērķi 0.33% no IKP novirzīšanai attīstības sadarbībai, ņemot vērā, ka joprojām ES attīstības līmenī esam apakšējā galā. Tā kā pamatnostādnes tuvojas beigām, tad būtisks būs darbs gan pie post 2015 ietvara adoptēšanas valsts līmenī, gan pie laika grafika izstrādes, tam, lai finanšu mērķi arī

²⁴ Attīstības sadarbības politikas pamatnostādnes laika posmam no 2011 gada līdz 2015.gada: <http://www.mfa.gov.lv/data/file/AS1.pdf>

²⁵ Ārlietu ministrija, Finansējums: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/attistibas-sadarbiba/latvijas-attistibas-sadarbibas-politika/finansejums>

²⁶ Ārlietu ministrija, Finansējums: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/attistibas-sadarbiba/latvijas-attistibas-sadarbibas-politika/finansejums>

²⁷ Tehniskā palīdzība – saskaņā ar OECD DAC definīciju, sadarbība zināšanu (ekspertīzes) nodošanā personāla, apmācību, izpētes un finanšu jomā.

tiktu sasniegti, jo līdz šim šī joma nav bijusi prioritāte. Tajā pašā laikā, ja mēs vēlamies sev apkārt drošāku un stabilāku vidi, mums jāsāk domāt arī par citām valstīm, kas potenciāli ilgākā laika periodā varētu atrisināt jautājumu, piemēram, par bēgļiem. Tāpat arī Latvijai ir jāizvērtē līdzšinējā politika visu OAP novirzīt Austrumu partnerības valstīm, jo tajās

nepastāv lielākās nabadzības un nevienlīdzības problēmas.²⁸

Ir nepieciešama skaidra vīzija katrā valstī, kur tieši OAP ir nepieciešama un kur tā sniegs vislielāko efektivitāti, jo dienas beigās ir svarīgi, lai katras valsts pašas ieņēmumi ir pietiekoši lieli, lai varētu pakāpeniski palielināt savu izaugsmi.

Materiāls izstrādāts Latvijas Platformas attīstības sadarbībai projekta "Glokalizācija – vietējā atslēga globālai attīstībai. Eiropas gads attīstībai 2015 un ES Prezidentūras projekts Latvijas ES Prezidentūrai 2015" ietvaros ar Eiropas Savienības (90%), Sabiedrības integrācijas fonda (5,42%) un Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas (4,58%) finansiālu atbalstu. Autore: Evija Goluba. Par materiāla saturu atbild tā autore un tas nekādā veidā neatspoguļo Eiropas Savienības oficiālo viedokli.

Projekta īstenotājs:

LAPAS

Projektu līdzfinansē:

Latvijas Republikas
Ārlietu ministrija

Sabiedrības integrācijas
fonds

Projekta aktivitāšu ieviesēji:

homo ecos

Latvijas Lauku Forumš

